

Ж. Б. БОГДАН (канд. психол. наук, доц.),

Т. О. СОЛОДОВНИК (канд. пед. наук, доц.)

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

ПРОВІДНІ МОТИВИ НАВЧАННЯ МАГІСТРІВ ДРУГОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті автори визначають провідні мотиви навчання магістрів другої вищої освіти. Було здійснено порівняльний аналіз провідних мотивів навчання магістрів першої та другої вищої освіти. Отримані данні свідчать про те, що саме магістрам другої вищої освіти притаманні такі провідні мотиви як: бажання підвищити свій професійний рівень, отримання інтелектуального задоволення, придбання нових знань. Отже, при отриманні другої вищої освіти для них є провідною саме внутрішня мотивованість та соціальна значущість.

Ключові слова: мотиваційна сфера, структура мотивів, мотивація навчання студентів, внутрішні мотиви, зовнішні мотиви, індивідуально-значущі мотиви, соціально-значущі мотиви.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сьогодні проблема підготовки майбутніх висококваліфікованих фахівців набуває великого значення. Сучасне суспільство висуває до випускників вищого навчального закладу особливі вимоги, серед яких важливе місце посідають високий професіоналізм, активність, зацікавленість роботою, творчість тощо. Безперечно, ці риси є особистісними для кожного студента, проте важливу роль у процесі навчання магістрів відіграє робота викладача. Він повинен володіти прийомами та методами навчання, що стимулюють студентів та формують у них внутрішню мотивацію. Отже, процес підготовки майбутніх фахівців в умовах сучасної освіти має складний характер і зумовлений багатьма складовими, однією з яких є мотиваційна спрямованість навчання магістрів.

Мотивація є однією з фундаментальних проблем як у вітчизняній, так і в зарубіжній педагогіці та психології. Її значущість для розробки сучасної психології пов'язана з аналізом джерел активності людини, спонукальних сил її діяльності, поведінки. Відповідь на питання, що спонукає людину до діяльності, який мотив, «заради чого» вона здійснює цю діяльність, є основа адекватної інтерпретації. «Коли люди спілкуються один з одним... то, насамперед, виникає питання про мотиви, стимули, які штовхнули їх на такий контакт з іншими людьми, а також про ті цілі, які з більшим або меншим усвідомленням вони ставили перед собою» [5]. Мотив, взагалі, це те, що визначає, стимулює, спонукає людину до вивчення будь-якого діяння, включеного в обумовлену цим мотивом діяльність.

Під діяльністю в психології прийнято розуміти активну взаємодію людини з середовищем, в якому вона досягає свідомо поставленої мети, яка виникла в результаті появи у неї визначеної потреби, мотиву [3]. Види діяльності, що забезпечують існування людини та формування її як особистості це – гра, навчання, праця. Навчання має місце там, де дії людини спрямовані на те, щоб засвоїти певні знання, вміння, навички, форми поведінки та діяльності. Навчання – спеціальна людська діяльність, причому вона можлива лише на тому рівні розвитку психіки людини, коли вона здатна регулювати свої дії свідомою метою [1].

Навчальна мотивація визначається як окремих вид мотивації, включений у певну діяльність, в даному випадку – навчальну діяльність. Збудниками навчальної діяльності є система мотивів, яка органічно включає в себе: пізнавальні потреби; цілі; інтереси; прагнення; ідеали; мотиваційні установки, які надають їй активного і спрямованого характеру, входять до структури і визначають її змістовно-сміслові особливості.

Розглядаючи мотивацію навчальної діяльності, необхідно підкреслити, що поняття мотив тісно пов'язане з поняттям мета і потреба. В структурі особистості вони взаємодіють та представляють мотиваційну сферу. У науковій літературі цей термін включає в себе всі види мотивів: потреби, інтереси, цілі, стимули, мотиви, схильності, установки [4]. Як і будь-який інший вид, навчальна мотивація визначається рядом специфічних для цієї діяльності факторів, в яку вона включається. По-перше, вона визначається самою системою освіти, освітньою установою; по-друге, організацією освітнього процесу; по-третє, суб'єктивними особливостями студента; по-четверте, суб'єктивними особливостями педагога і, перш за все, системою його ставлення до студента, до

справи; а також специфікою навчального предмета. Навчальна мотивація, характеризується спрямованістю, стійкістю й динамічністю [37].

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Проблема мотивації є однією з фундаментальних проблем психолого-педагогічної науки. Дослідженням мотивації навчальної діяльності займалися такі видатні вчені як В. Асеев, В. Давидов, І. Зимня, Д. Ельконін, О. Леонтєв, А. Маркова та інші. Складність і багатоаспектність проблеми мотивації обумовлює різні тлумачення розуміння її суті, природи, структури. Велика кількість вчених вважають, що мотивація є складною системою, в яку включені певні ієрархічні структури (В. Асеев, М. Божович, А. Маслоу) і різні види мотивів (Б. Ломов, П. Якобсон).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Слід зазначити, що проблема мотивації у професійному становленні магістрів взагалі та магістрів другої вищої освіти зокрема є найменш дослідженою. Отже, недостатня теоретична вивченість проблеми розвитку мотивації у магістрів другої вищої освіти обумовлює актуальність та доцільність теми дослідження.

Метою статті є аналіз отриманих результатів дослідження провідних мотивів навчання магістрів другої вищої освіти на прикладі спеціальності «Педагогіка вищої школи».

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Структура мотивів магістрів, яка формується в період навчання, стає основою особистості майбутнього фахівця. Отже, розвиток позитивних навчальних мотивів – невід'ємна складова частина формування особистості студента. Тому виявлення та подальше формування провідних мотивів навчання студентів взагалі та магістрів зокрема є важливим завданням сучасної педагогіки і педагогічної психології, що і обумовило необхідність нашого дослідження.

Дослідження проводилося в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут», у якому взяли участь магістри першої вищої освіти та магістри другої вищої освіти кафедри «Педагогіки та психології управління соціальними системами». Кількість респондентів – 60 осіб. Для проведення дослідження було застосовано наступні методики: «Мотивація навчання у ВНЗ Т. Ільїної», «Мотивація навчання студентів» С. Пакуліна, «Мотиви вибору професії» Р. Овчарової.

Діагностика провідних мотивів за методикою Т. Ільїної дозволила розподілити досліджених за шкалами, які наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Середні показники шкал за методикою «Мотивація навчання у ВНЗ Т. Ільїної» магістрів першої та другої вищої освіти

Шкали	Середні значення		U кр.	P
	Магістри 1 вищої освіти	Магістри 2 вищої освіти		
«Придбання знань»	7,5	12,4	64,2	$p \leq 0,01$
«Опанування професією»	12,2	14,3	71,3	$p \leq 0,01$
«Здобуття диплому»	12,9	8,2	89,5	$p \leq 0,05$

Показники таблиці 1 демонструють значущі відмінності за всіма трьома шкалами. Це свідчить про те, що досліджувані першої вибірки, на відміну від другої, віддають перевагу поверхневим знанням та мають слабкий інтерес до майбутньої професійної діяльності. Магістри першої вищої освіти не до кінця ще усвідомили свій вибір професійної спрямованості в майбутній діяльності. Магістри другої вищої освіти на перше місце ставлять мотив «Опанування професією», що, у свою чергу, говорить про усвідомленість своїх дій та необхідність отримання додаткових знань для кращого виконання професійної діяльності; про їх бажання стати висококваліфікованими фахівцями. Все це позитивно впливає на їх навчання, професійне самоусвідомлення та самосприйняття і підтверджує їх бажання бути справжніми професіоналами своєї справи, говорить про позитивне ставлення до своєї професії.

Діагностика провідних мотивів за методикою «Мотивація навчання студентів» С. Пакуліна дозволила розподілити досліджених за двома шкалами: внутрішня мотивація навчання студентів; зовнішня мотивація навчання студентів (таблиця 2).

Таблиця 2

Середні показники шкал за методикою «Мотивація навчання студентів» С. Пакуліна магістрів першої та другої вищої освіти

Шкали	Середні значення		Q кр.	P
	Магістри 1 вищої освіти	Магістри 2 вищої освіти		
Внутрішні мотиви	3,29	6,84	85,9	$p \leq 0,05$
Зовнішні мотиви	5,48	4,26	71,3	$p \leq 0,01$

Як видно з таблиці 2, магістри другої вищої освіти демонструють більші показники за шкалою «Внутрішні мотиви», в порівнянні з магістрами першої вищої освіти. Це свідчить про те, що магістри другої вищої освіти віддають перевагу стійкому інтересу до професії, бажають успішно навчатися та отримувати інтелектуальне задоволення від навчального процесу, прагнуть до самореалізації та самовдосконалення; мають високу когнітивну гнучкість навчальної діяльності та віддають перевагу творчому рішення проблем навчальних задач.

Діагностика провідних мотивів за методикою «Мотиви вибору професії» Р. Овчарової дозволила розподілити досліджених за шкалами: внутрішні індивідуально-значущі мотиви; зовнішні соціально-значущі мотиви (таблиця 3).

Таблиця 3

Середні показники шкал за методикою «Мотиви вибору професії» Р. Овчарової магістрів першої та другої вищої освіти

Шкали	Середні значення		Q кр.	P
	Магістри 1 вищої освіти	Магістри 2 вищої освіти		
Внутрішні індивідуально-значущі мотиви	4,57	3,42	72,3	$p \leq 0,05$
Зовнішні соціально-значущі мотиви	2,36	6,51	64,2	$p \leq 0,01$

Показники таблиці 3 свідчать про те, що магістри другої вищої освіти демонструють прагнення до престижу; матеріального стимулювання, можливості просування по службі та схваленню колективу, було з'ясовано, що вони більш орієнтовані на соціальні мотиви особистості.

Наприкінці дослідження було проведено методичку вивчення мотивів навчальної діяльності А.А. Реана та В.А. Якуніна (варіант 2), яка дає можливість визначити найбільш значимі мотиви навчальної діяльності. Отримані данні було проранговано за 16 шкалами, основні результати надано на рисунку 1.

Магістри другої вищої освіти розподілили мотиви наступним чином: стати висококваліфікованим фахівцем, отримати інтелектуальне задоволення та придбати глибокі.

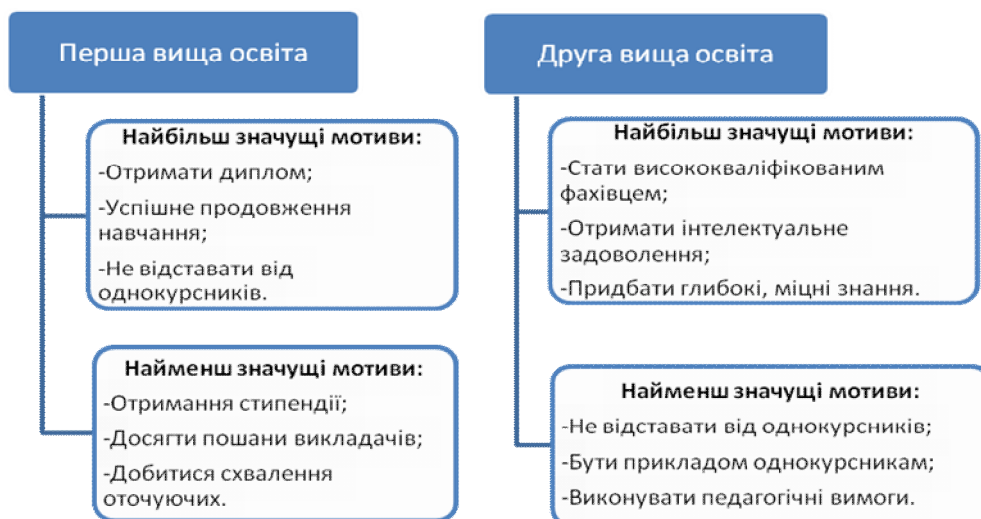

Рис. 1. Результати дослідження мотивів за методикою вивчення мотивів навчальної діяльності А.А. Реана та В.А. Якуніна магістрів першої та другої вищої освіти

Таке положення мотивів дуже позитивно характеризує дану вибіркочну сукупність, свідчить про їх особистісну та професійну зрілість, про бажання стати висококваліфікованим фахівцем, що позитивно впливає на професійне самоусвідомлення та самосприйняття. Також характеризує респондентів як професійно націлених особистостей, які прагнуть до саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації; говорить про задоволеність студентів своєю спеціальністю, про те, що вони отримують моральне та естетичне задоволення, навчаючись на своїй спеціальності

Висновки за результатами дослідження, перспективи подальших розвідок у даному напрямку. В результаті проведеного теоретичного аналізу наукових досліджень з проблеми вивчення мотивації, можна дійти висновку, що мотиваційна сфера людини складна й неоднорідна. Структура мотивів магістрів, яка формується в період навчання, стає основою особистості майбутнього спеціаліста. Отже, розвиток позитивних навчальних мотивів – невід’ємна складова частина формування особистості студента.

В результаті нашого дослідження були виявлені провідні мотиви навчання магістрів другої вищої освіти. Найбільш бажаним мотивом – є стати висококваліфікованим фахівцем – це свідчить про їх особистісну та професійну зрілість, про бажання стати кращим в своїй спеціальності. Наступним найбільш обраним мотивом – є отримання інтелектуального задоволення, що також характеризує респондентів як професійно націлених особистостей, які прагнуть до саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації. Третій мотив – це «Придбати глибокі і міцні знання», що говорить про їх розуміння основ їхньої майбутньої професійної діяльності, бо знання – це фундамент, база, на яких будується навчальна діяльність фахівців.

Список використаної літератури

1. Гинзбург М.Р. Личностное самоопределение как психологическая проблема / М.Р. Гинзбург. — М. : Наука, 1994. — 148 с.
2. Проблеми професійної підготовки фахівців у вузах: електронні ресурси в науці, культурі та освіті : (підсумки 8-ї Міжнар. Конф. «Крим-2002») [Електронний ресурс] / Кузьміна Н.С. // Бібліотечний вісник — 2002. — № 4. — С. 23. — Режим доступу до журн. : http://www.koob.ru/age_psychology.htm.
3. Психологічний супровід професійної діяльності початкуючих психологів: електронні ресурси в науці, культурі та освіті : (підсумки 8-ї Міжнар. Конф. «Крим-2002») [Електронний ресурс] / Кривошапка Н.С. // Бібліотечний вісник — 2002. — № 6. — С. 21. — Режим доступу до журн. : <http://www.humanpsy.ru/collective/prof-soprovod-01.htm>.
4. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г.В. Савицкая. — М. : Инфра-м-код, 2003. — 344 с.
5. Якобсон П.М. Психологические проблемы мотивации поведения человека / П.М. Якобсон. — М. : Питер, 1992. — 224 с.
6. Якунин В.А. Психология учебной деятельности студентов / В.А. Якунин. — М. : Наука, 1994. — 180 с.

Ж.Б. Богдан, Т.А. Солодовник

Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт»

Ведущие мотивы обучения магистров второго высшего образования

В статье авторы определяют ведущие мотивы обучения магистров второго высшего образования. Был проведен сравнительный анализ ведущих мотивов обучения магистров первого и второго высшего образования. Полученные данные свидетельствуют о том что, именно магистрам второго высшего образования присущи такие ведущие мотивы как: желание повысить свой профессиональный уровень, получение интеллектуального удовлетворения, приобретение новых знаний. Следовательно, при получении второго высшего образования наиболее важными являются внутренняя мотивация и социальная значимость.

Ключевые слова: *мотивационная сфера, структура мотивов, мотивация обучения студентов, внутренние мотивы, внешние мотивы, индивидуально-значимые мотивы, социально-значимые мотивы.*

Zh. Bohdan, T. Solodovnyk

National Technical University “Kharkiv polytechnic institute”

The Leading Motives of Learning of Masters of Second Higher Education

Training of future professionals in today's education is complex due to many components, one of which is the motivational orientation of training masters. The problem of motivation is one of the fundamental problems of both domestic and foreign psychology. The study of motivation involved such prominent psychologists as B. Aseyev, O. Leontiev, M. Jacobson, A. Markova and others. The complexity and multidimensional problem of motivation cause different interpretations of understanding its essence, nature and structure. A large number of scientists believe that motivation is a complex system, which includes some hierarchical structures and a variety of reasons. Learning motivation is defined as a separate type of motivation involved in activity, in this case – the educational activity. Structure of Masters' motives which is formed during learning is the basis of future professional. Thus, the development of positive learning motives is an integral part of student's personality formation. Therefore, the identification and subsequent formation of the top reasons of students in general education and masters in particular are an important task of modern pedagogy and educational psychology. By identifying and comparing learning motives of masters of first and second higher education, we have identified the key motives. Most Masters of second higher education are focused on the motive of “acquisition of knowledge”. This suggests practical orientation of Masters, describes them as professionally targeted individuals who strive for self-development, self-improvement and self-realization. They demonstrate professional maturity, desire to become the best in their work. Masters of second higher education seek to obtain intellectual satisfaction and acquisition of new knowledge. So, while getting second higher education leading motives of students are the inner motivation and social significance.

Keywords: *motivational sphere, structure of motives, motivation of students' learning, internal motives, external motives, individually-significant motives, socially important motives.*